

Kalemname

e-ISSN: 2651-3595

Haziran/June 2020, 5 (9): 119-134.

Seyyid Fevzî'nin Manzum Kerbelâ Mersiyesi: *Taziye-nâme*

İlyas Kayaokay

Araş. Gör., Munzur Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı

Anabilim Dalı

kayaokay_2323@hotmail.com

ORCID ID: 000-0001-8544-2307

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 01.06.2020

Kabul Tarihi / Accepted: 20.06.2020

Yayın Tarihi / Published: 30.06.2020

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran/ June

Cilt / Volume: 5 Sayı / **Issue:** 9; **Sayfa / Pages:** 119-134.

Atıf / Cite as: Kayaokay, İlyas. "Seyyid Fevzî'nin Manzum Kerbelâ Mersiyesi:*Taziye-nâme*". Kalemname 5 / 9 (Haziran 2020): 119-134.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Kırıkkale Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi / Kırıkkale University, Faculty of Islamic Sciences, Kırıkkale, Turkey. All rights reserved.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/kalemname>

Öz.

Taziye geleneğinin edebiyata yansımaları olan mersiyeler, edebiyatımızdaki belki de en samimî metinler olarak kabul edilir. Özellikle Hz. Hüseyin'in acımasızca katlini anlatan Kerbelâ muhtevalı mersiyeler, bu alanda daha çok ön plana çıkmış ve Alevî, Bektaşî kökenli olsun yahut olmasın, yüzlerce şair tarafından pek çok eser verilmiştir.

Bu makalede, daha evvel bilinmeyen bir Kerbelâ mersiyesi ele alınmıştır. Söz konusu manzume, Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi, C.MF. 88-4391 yer numarasıyla Seyyid Fevzî adlı/mahlaslı, kim olduğu tam bilinmeyen bir şair adına kayıtlıdır. Rika hattıyla yazılmış olup tek sayfadan ibarettir. H. 1255 / M. 1840 tarihli manzumenin, "Taziye-nâme" başlığı taşıdığı görülmektedir. Mersiye altı bend hâlinde, terki-i bend nazım şekliyle tertip edilmiş, oldukça sanatlı ve ahenkli bir üslupla yazılmıştır.

Çalışmamızda, daha evvel neşredilmemiş 36 beyit hacmindeki bu yeni mersiye, biçim ve muhteva yönünden tahlil edilmiş; ardından Latin harflerine transkripsiyon usulüyle aktararak tıpkıbasımına da yer verilmiştir. Bu manzumenin tanıtılması ile Kerbelâ mersiyeleri literatürüne katkı sunmak istenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hz. Hüseyin, Kerbela, Mersiye, Taziye-nâme, Metin Neşri.

Seyyid Fevzî's Poetic Karbala Dirge: Condolence-namah

Abstract:

The dirge, which are the reflection of the tradition of condolence in literature, are considered as perhaps the most sincere texts in our literature. Especially, the dirge on Karbala, who talked about Hz. Hussein's brutal killing, came to the fore in this area. Hundreds of poets, whether of Alevî-Bektashi origin or not, have produced many works in this field.

In this article, an unknown Karbala dirge was discussed. The poem mentioned, The State Archives Directorate is registered in the Ottoman Archive with the location number C.MF. 88-4391. The poem is registered in the name of a poet named Seyyid Fevzî or a pseudonym. The poem is registered in the name of a poet named Seyyid Fevzî, whose identity is not known exactly. It is written in Rika typeface and consists of a single page. It is seen that the verse dated H. 1255 / M. 1840 has the title "Condolence-namah". It is six bent long and it was written in terki-i bend form. It is written in a very artistic and harmonious style.

In our study, this new lament, 36 couplet long, which has not been published before, was analyzed in terms of form and content. Then transfer transcribed and made this poem is given to the original text. With the introduction of this poem, it was requested to contribute to the literature of Karbala dirge.

Keywords: Hz. Hussein, Karbala, Dirge, Condolence-namah, Text publication.

GİRİŞ

Arapça “resâ” kökünden türeyen mersiye kelimesi, “ölenin iyiliklerini sayıp dökmek” anlamındadır. Terim olarak ise; “ölen birinin ardından duyulan üzüntüyü dile getirmek, o kimsenin iyi taraflarını anlatmak ve ölene karşı şairin ilgisini ifade etmek üzere, ağırlıklı olarak terakib-bend nazım şekliyle yazılan lirik şiirlerin adıdır” (İsen, 2012, 3-4). Mersiyeler taziye geleneğinin bir nevi edebiyata yansımaları olup okundukça acıyı az da olsa dindiren bir vasfa sahiptir. Ölen kimse, edebî eserle âdetâ ölümsüzleştirilir. Mustafa İsen, Türk edebiyatında hakkında mersiye yazılan kişi ve varlıkları sekiz başlıkta toplar. Bu kişiler; padişahlar, şehzâdeler, vezirler, devletin diğer ileri gelenleri, şeyhler, aile fertleri, dost ve arkadaşlardır. Ayrıca şehir ve hayvanlar için yazılan mersiyeler de vardır. (İsen, 2012, 55-316)

Edebiyatımızda mersiyelerin en fazla, İslam tarihinin korkunç, trajik ve pek üzücü hadisesi olan Kerbelâ hadisesi için yazıldığı bilinmektedir.¹ Hatta Redhouse sözlüğünde mersiye sözüyle Kerbelâ olayı için yazılan şiirler kastedilmiştir (Çağlayan, 1997, 2). Kerbelâ Vak’ası, Hz. Peygamber’in Ehl-i Beytinden Hz. Hüseyin ve maiyyetinin, Yezid’in gaddar askerleri tarafından saltanat uğruna 10 Muharrem 61 yılında [10 Ekim 680] acımasızca şehit edilmesidir. (Daha fazla bilgi için bkz: Köksal, 2008; Azizova, 2001; Öz, 2002; Yıldız, 2010) Kerbelâ mersiyeleri konusunda kapsamlı bir çalışma yapan Mehmet Arslan ve Mehtap Erdoğan, 15. asırdan günümüze kadar 204 şaire ait 517 manzume tespit edip neşretmiştir (Arslan ve Erdoğan, 2009). Sadece manzum değil, mensur Kerbelâ mersiyeleri de vardır.

¹ Bu konuda yazılmış bazı çalışmalar için bkz. Aksoyak, İsmail Hakkı ve Arslan, Mehmet (1996). “Gelibolulu Mustafa Alî’nin Kerbelâ Mersiyelerini Muhtevî Bir Risâlesi: Sübhâtü’l Abdâl”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Sayı 2, s. 49-67; Çağlayan, Bünyamin (1997). *Kerbelâ Mersiyeleri*, Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi; Arslan, Mehmet ve Erdoğan, Mehtap (2009). *Kerbelâ Mersiyeleri*, Ankara: Grafiker Yayınları; Erdoğan, Mehtap (2009). “Sivaslı Ali Şâdî ve Kerbelâ Mersiyelerini İhtiva Eden Sırışk-i Mâtem Adlı Eseri”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, s. 54-72; Kaya, Bilge (2005). “Muharrem Ayı ve Kerbelâ Mersiyeleri”, *Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı 33, s. 501-519.

(Yılmaz, 2016) Hilmi-zâde Rıfat'ın *Vak'a-i Dil-sûz-ı Kerbelâ'sı* mensur bir Maktel-i Hüseyin örneğidir (Kayaokay, 2019).

Kerbelâ mersiyelerinin muhtevasında genel olarak; dünyanın geçiciliği, felek ve talihe sitem, Hz. Peygamber ve soyuna methiye, hadisenin tasviri, Yezid, İbn Sa'd ve Ubeydullah bin Ziyad gibi bu elim hadisede rol almış zalim askerler için lanet ve beddua vardır. Diğer mersiyelerde daha ziyade ölenin ve yakınlarının ömrünün uzun ve sağlıklı olması için dua edilirken Kerbelâ mersiyelerinde şair, kendisi için dua talebinde bulunur (Çağlayan, 1997, 2).

Bu makalemizde Kerbelâ literatürüne girmemiş ve daha evvel neşredilmemiş yeni bir mersiye'nin tanıtımı, incelenmesi ve transkripsiyonlu aktarımı yapılacaktır.

1. KERBELÂ MERSİYESİNİN TANITIMI

1.1. Şairi

Mersiye, Seyyid Fevzî adında bir şaire ait olup "Fevzi" kelimesinin mahlas mı yoksa onun gerçek adı mı olduğu belli değildir. Şiirin başlığında "Ta'ziye-nâme-i Seyyid Fevzî" ibaresi olup son bendin vasıta beytinde de şairin adı/mahlası zikredilir:

Yâ Rab bu ta'ziyeyle umar cürm 'afvını

Âl-i 'Abâdan itme cüdâ **Fevzî** bendini (6/6)

Kanaatimizce Fevzî, bir mahlas olmayıp şairin gerçek adıdır. Fevzî, Peygamber soyundan gelen -muhtemelen Alevî-Bektaşî inancına mensup- arşiv kaydındaki tarihe göre 1840 yılından önce doğmuştur. Manzumede bir beytin Farsça olması, şairin bu dile de vâkıf olduğunu gösterir. Bu kriterleri dikkate alarak son devir biyografik kaynaklarını taradık. Elediklerimiz haricinde mersiye'nin sahibi olma ihtimali yüksek Fevzî adlı/ mahlaslı şairler şunlardır:

1. Kütahyalı Abdurrahmân Fevzî Efendi (1802-1864)
2. Hammâmî-zâde Mehmed Fevzî (1828-?)
3. Afyonkarahisarlı Fevzî (?-1835)
4. Mehmed Fevzî Efendi (1826-1900)
5. Kırkağaçlı Mehmed Fevzî Efendi (?-1861)
6. Mehmed Mazhar Fevzî (?-1878)
7. Bağdatlı Muhammed Emîn Fevzî (?-19. yy.)

Bu Fevzîlerden “Seyyid” olma ihtimali Edirne müftüsü Mehmed Fevzî Efendi (4)’de vardır. Zira lakabı Kureyşî-zâde olup bu lakabın nereden geldiği bilinmemektedir. Dinî-tasavvufî pek çok eseri mevcuttur. (Erdoğan, 2014) Erzincan Terzi Baba Dergâhı’nın son post-nîşîni Şeyh Hâcî Fevzî Efendi’nin de “Seyyid” olduğu kayıtlıysa da (Aşçı, 2018) 1861 yılında doğduğu için vesikadaki tarihle örtüşmemektedir.

1.2. Mersiyenin Adı

Eserin başlığında ve sonunda “taziye-nâme” türünde olduğu ifade edilir Taziye-nâme de mersiyelerin bir alt başlığıdır. Türk edebiyatında “taziye kasideleri” adı verilen, maktel ve mersiye türü içerisinde anılan eserler vardır. (Akkuş, 2007, 138). Taziye kelimesi; “Şiîler arasında kendine cefa etme şeklinde ortaya çıkan dînî temsil” anlamına da gelmektedir. Özel olarak da taziye; “Hz. Hüseyin için tutulan matem demektir” (Arslan ve Erdoğan, 2009, 75).

1.3. Yazılış Tarihi

Devlet Arşivleri’nde mersiyenin kayıtlı olduğu vesikannın tarihi H. 29 Zilhicce 1255 / M. 4 Mart 1840’tır. Bu tarihin, mersiyenin yazılış tarihi mi, istinsah tarihi mi olduğu belli değildir.

1.4. Nazım Şekli ve Hacmi

Mersiyeler genellikle terkeb-i bend ve tercî-i bend nazım şekli ile yazılır. Bu mersiye terkeb-i bend tarzında düzenlenmiş olup beyitler, gazel nazım şekliyle (aa xa xa xa...) kafiyeleşmiştir. Her bendin son beytindeki vasıta beyti tercî-i bendlerden farklı olarak değişmektedir. İkinci bendin vasıta beyti Farsça yazılmıştır. Terkeb-i bend, altı bendden müteşekkil olup her bendde altı beyit vardır. Son beyitte şairin mahlası yer alır. Diğer metinlerle mukayese edildiğinde hacim olarak fazla uzun değildir.

1.5. Vezin

Taziye-nâme, Türk edebiyatında en çok kullanılan vezinlerden biri olan muzari bahrinin *mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilün* kalıbıyla yazılmıştır. Şair, genel olarak vezni başarılı kullanmış olup imâle ve zihaf dışında vezin aksaklıkları pek görülmez. Sadece;

Hoşnûd olur H'âce-i 'âlem o kimseden

İtsün âbâ vü âl-i Yezîdî'ye nefreti (3/5)

beytindeki “olur” kelimesinin ikinci hecesi, açık hece sayılmıştır.

1.6. Kafiye ve redif

Manzume bendlerle yazıldığı için her bendin yapısına ayrı ayrı bakmak gerekir. Redif ve kafiyede gelenekten farklı bir kullanım söz konusu değildir. Vasıta beyitleri musarra olduğu için tabloda yer verilmemiştir. Sadece üç bendde redif görülür:

Bendler	Kafiye	Redif
1.	-âr	-
2.	-â	-
3.	-et	-i
4.	-âh	-
5.	-âre	yâ Hüseyin
6	-em	dür aglasun

Kafiye aksaklığı sadece bir beyitte vardır. İntisâb ve intikâm kelimeleri arasında kafiye olmayıp “-ımız” eki rediftir:

Yâ Rab bu mâcerâdan alub intikâmımız

Cân virmedür yolunda aña intisâbımız (b. 4/6)

1.7. Dil ve Üslup Özellikleri

Şiir, ahenkli sayılabilecek bir üslupla yazılmıştır. Bunda terkeb-i bend gibi değişken özelliklere sahip nazım şeklinin de katkısı vardır. Özellikle tercih edilen vezin, Türk edebiyatının hareketli bir veznidir. Üç bendde kullanılan redif, aliterasyon sanatı ve artarda gelen atıf terkipleri de manzumeyi ahenkli kılan diğer etkenlerdir:

Dâğ-ı derûn-ı ehl-i dili dâğ [u] dâğ ile

Hün-çeken-i cerâhat-ı manend-i lâle-zâr (1/2)

Āh nūr-ı ‘ayn-ı Aḥmed-i Muḥtār-ı bā-şafā

Vāh yādigār-ı Ḥayder-i Kerrār-ı Lā-fetā (3/6)

Taziye-nâme'nin dili, oldukça sade ve anlaşılır seviyede olup ağır Arapça ve Farsça terkipler görülmez. Bu durum 19. asır dil özelliklerine uygundur. Manzumede bir beytin Farsça olduğu görülür. Şüphesiz dilin aniden değişmesi, mersiyeeye farklı bir hava katmaktadır:

Ān serv-i nāz-ı bāğ-ı nübüvvet ki şod telef

Dād ez Yezīd-i kişver-i Dārā-yı men ‘aref (2/6)

Şiirde, Eski Anadolu Türkçesi devrine ait kelime ve eklere rastlanılmayıp hemen her Kerbelâ mersiyesinde görülebilen kelimelerle manzume inşa edilmiştir. Zira bunun sebebi muhtevanın aynı olmasıdır. Bazı beyitlerde “macûn-ı gam” (1/3) gibi farklı sayılabilecek alışılmamış terkipler de söz konusudur.

Kerbelâ hadisesini konu edinen bütün mersiyelerin muhtevaları tabii olarak benzerdir. Burada şairler arasındaki nüans, dil ve üsluba bakılarak anlaşılır. Şiirin söyleyiş güzelliği, akıcı ve etkili bir dille yazılması daha çok ön plandadır. Kerbelâ mersiyesi yazan şairlerin ekseriyeti mutasavvıftır. Tarikat ehlinin anlayışına göre; manzumenin nasıl bir üslupla ifade edildiği değil, ne anlattığı daha ehemmiyetlidir. Bu açıdan bakıldığında Fevzî'nin mersiyesinin sanatlı bir üslupla yazıldığını, edebî değerinin -diğer metinlere nazaran- yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

1.8. Muhtevası

Kerbelâ mersiyeleeri, merhun beyitler sâyesinde yek-ahenk görünümündedir. Bu manzumenin altı bendinde de kompozisyon vardır. Hz. Hüseyin'in katledilmesinin acısı, asırlar geçmesine rağmen ilk günkü tâzeliğiyle dile getirilir. Yaşanmış bir hadise, tarihî gerçeklere uygun bir şekilde edebî bir dille aktarılır. Bu da tarih ve edebiyat bilimi arasındaki kayda değer bir farktır.

Şair ilk bendde doğrudan olayı anlatmaz. Muharrem ayının hilalinin görüldüğünü ifade ederek Kerbelâ'nın gerçekleştiği zamandan söz eder. Matem ve gözyaşlarını atılan oka teşbih ederek yaşanan hazin hadiseyi tasvir eder. Gönül ehlinin içi, lâle gibi yanıktır. Ateş

saçan felek, gam macununu insana yedirmiştir. Gönül, Kerbelâ olayını hatırlayınca âh ve ızdırabın çığlıkları her yeri inletmektedir. Hayırsız felek, Resul'ün nesline eziyet etmiş, Yezid'e de muradını vermiştir. O Hüseyin ki bir bahçeye benzeyen Hz. Peygamber ailesinin gülü; peygamberlik kandilinin nurudur:

Âh gonce-i hadîka-i âl-i 'Abâ Hüseyin

Nür-ı çerâğ-ı şadr-ı risâlet şafâ Hüseyin (1/6)

İkinci bendde; cinas sanatından istifade edilerek Kerbelâ'nın bir "belâ vakası" olduğu ifade edilir. Düşman sitem oklarıyla saldırmış, ve utanması olmayan asi askerler, kıskançlık rüzgârıyla Hz. Ali'nin ışığını söndürmeye kastetmiştir. Klasik şiirde her kötü olayın müsebbibi sayılan felek, vefasızlığını bu olayda da göstermiş, Hz. Peygamber'in kucağının süsü olan Hz. Hüseyin'i kana bulamıştır. Masum, günahsız ve temiz haremi, türlü eziyetler görmüştür. Dünya, onun fermanlarına itaat eden, esir bir bende olacakken o kötü ve çirkin yüzlü olan Yezid, bahtını karaya döndermiş, peygamberlik bahçesinin nazlı servisini telef etmiştir:

Ân serv-i nâz-ı bâğ-ı nübüvvet ki şod telef

Dâd ez Yezîd-i kişver-i Dârâ-yı men 'aref (2/6)

Üçüncü bendin tamamında Yezid'e beddua edilir. Yezid, düşkünlük zünnarını (papazların bellerine bağladıkları kuşak) beline bağlayarak küfre düşmüş, kendi eliyle lanet ve düşmanlık halkasını boynuna geçirmiştir. Yüzü kara Yezid, Allah'ın Resulü'nden utanmayarak soyundan gelen evlatlarına ihanet etmiştir. Hz. İmam'ın canına kast edenin küfrüne şüphe yoktur. Kâfir bile bu azgınlık ve dalaletten iğrenmiştir. Annesi Hz. Fatıma, kıyamete kadar feryat, figanla inleyecektir. Yezid'in soyundan sopundan her kim nefret ederse, âlem o kişiden memnun ve razı olacaktır. O Hüseyin ki Hz. Peygamber'in gözünün nuru, Hz. Ali'nin biricik yadigârıdır:

Âh nür-ı 'ayn-ı Aḥmed-i Muḥtâr-ı bâ-şafâ

Vâh yâdigâr-ı Ḥayder-i Kerrâr-ı Lâ-fetâ (3/6)

Dördüncü bendde Kerbelâ'da yaşananlara az bir detayla temas edilir. Zira şairin vazifesi, bir tarihçi gibi olayı bire bir nakletmek değildir. Kerbelâ çölünde büyük bir âh kopmuş; Hz. Hüseyin'in katlinden dolayı yakılan ağıt ve feryatlar deprem çıkarmıştır. Kahrolası felek, Hz. Peygamber'in gözünün nurunu kana bulamıştır. Yezid'e seslenen şair,

onun bir eve benzeyen imanı, kendi eliyle yıktığını söyler. O dinsiz, kendini cehenneme atmıştır. Şair Yezid'i yüzü kara bir domuza benzetir. Zira o hain, bir içim suyu bile çok görmüştür. Kızgın sıcaklıkta Peygamber'in ehlini şehit etmiş; yerlerini su yerine kanla doldurmuştur. Fevzî, bu hadisenin intikamının alınmasını ister:

Yâ Rab bu mâcerâdan alub intikâmımız

Cân virmedür yolunda aña intisâbımız (4/6)

“Yâ Hüseyin” redifli beşinci bendde; Kerbelâ hadisesinde rol almış Yezid dışındaki diğer şahıslardan söz edilir. Şairin yaşanan muharebeden ötürü duyduğu üzüntü dile getirilir. Ciğer, parça parça olmuş, bu kanın ateşiyle gönül yanmıştır. Felek, her iki cihanın şâhı olan Hz. Hüseyin'e karşı böyle bir cür'ette bulunmuştur. Hz. Hüseyin, vefasız Kûfe halkının sözüne aldanıp eziyet ve zulüm edenlerin eline düşmüştür. Bu güruhun başında İbn Sa'd ve Ziyad gibi gaddarlar gelmektedir. Yüzü gül gibi olan Haşim'in nesli, bu aşırı susuzluk yüzünden bakır pasına dönmüştür. Fevzî, hem Yezid ile Ubeydullah bin Ziyad'a, hem de bunlara körü körüne bağlı olan inatçı taraftarlarına lanet okumaktadır.

La'net be-la'net ide Ziyâd'a Yezîd'e de

Ġayret-keşi olan muta'aşşîb 'anîde de (5/6)

“Ağlasun” redifli son bendde; şair, ilk bendde ifade ettiği gibi, Muharrem ayının matem ve gözyaşı ayı olduğunu söyler. Bu ayda gözyaşları sel olmuş, kan ile karışarak akmaktadır. Bu felakete ağlamayan göz, yerinden çıkmalıdır. Şehitler şâhı Hz. Hüseyin'e ağlamayanın yeri süphesiz cehennemdir. Her kim onun yoluna gözyaşı nakdini saçarsa, Allah'ın nazarında onun nesliyle denktir. Son vasıta beytinde Fevzî, kendisi için dua isteyerek günahlarının affını, Âl-i Abâ'dan ayrılmamayı diler:

Yâ Rab bu ta'ziyeyle umar cürm 'afvını

Âl-i 'Abâdan itme cüdâ Fevzî bendini (6/6)

1.9. Nüsha Tavsifi

Taziye-nâme-i Seyyid Fevzî, Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi, C.MF. 88-4391 yer numarasıyla kayıtlı olup tek sayfadan ibarettir. H. 29.12.1255 / M. 4. Mart 1840 tarihli belgenin özetinde; “Seyyid Fevzi isminde birisi tarafından terki-i bend suretinde, İmam Hüseyin vafında yazılmış bir manzume” kaydı vardır. Beyitler rika yazı çeşidiyle

siyah mürekkeple yazılmış olup başlık, vasıta beyitleri ve Hüseyin, Fatıma gibi özel isimlerde kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Toplam altı bend olmak üzere 36 beyit kadardır.

1.10. METİN

Ta'ziye-nâme-i Seyyid Fevzî Mersiye-i Berây-ı Zübde-i Evliyâ nür-ı çeşm-i çerâğ-ı enbiyâ yâdigâr-ı Lâ-fetâ a'ni İmâm Hüseyin şâh-ı şehîdân-ı Kerbelâ Rađi'allâhu Te'âlâ 'anhu

Destür yâ Şâh

Mef'ülü / Fâilâtü / Mefâilü / Fâilün

Oldı hilâl-i kavş-i Muḥarrem çün âşikâr
Atdı sihâm-ı girye vü mâtemlerin hezâr

Dâğ-ı derûn-ı ehl-i dili dâğ [u] dâğ ile
Hün-çegen²-i cerâhat-ı mânend-i lâle-zâr

Yutdurdı bir ğidâ ile ma'cûn-ı ğam bize
Fîrûze-fâm-ı hoğğa-i gerdûn-ı pür-şerâr

Yâd eyledikçe Vâkı'a-i Kerbelâ'yı dil
Âh [u] elemle şayḫaları yâdigâr-ı zâr

Âl-i Resûl'e böyle cefâ nâ-sezâ iken
Viridin Yezid'e kâminı ey çerḫ-ı nâ-bekâr

**Âh gonce-i ḫadîka-i Âl-i 'Abâ Hüseyin
Nür-ı çerâğ-ı şadr-ı risâlet şafâ Hüseyin**

² çekân şeklinde olmalıdır

2.

Gelmez beyāna biñde biri vaḳ'a-i belā
Tīğ-ı sitemle nīşledi a'dā-yı bed-nümā

Söndürme ḳaşdıñ itdi çerāğ-ı Velāyeti
Bād-ı ḳasedle bāğiye-i cünd-i bī-ḫayā

Cism-i laṫifi zīver-i āğūş-ı Faḫr iken
Çekdi keşār-ı ḫūna amı kevn-i bī-vefā

Pāk-i ḫarem-serāy-ı mübāḫat-ı 'işmetiñ
Çekdikleri cefā-yı ḫiyāl ile ey dilā

'Ālem esīr-i bende-i fermān-beri ola
Kıldı ḫıyānımı aña bed-baḫt bed-liḳā

Ān serv-i nāz-ı bāğ-ı nübüvvet ki şod telef
Dād ez Yezīd-i kişver-i Dārā-yı men 'aref

3.

Bend eyleyüb miyānına zünnār-ı nekbeti
Taḳdı eliyle gerdenine ğill-i la'neti

Şerm etmeyüb Resūl-i Ḥudā'dan o rü-siyeh
Evlād-ı ehl-i seyyide itdi ihāneti

Ḳaşd-ı İmām idende gümān itme küfrine
Kāfir daḫı teneffür ider bu ğavāyeti

Rûz-ı cezâda n'eyleye feryâd-ı Fâtıma
Hûn-ı Hüseyn için 'araşât-ı kıyâmeti

Hoşnûd olur H'âce-i 'Âlem o kimseden
İtsün âbâ vü âl-i Yezîdî'ye nefreti

Âh nûr-ı 'ayn-ı Aḥmed-i Muḥtâr-ı bâ-şafâ
Vâh yâdigâr-ı Ḥayder-i Kerrâr-ı Lâ-fetâ

4.

Ol dem ki kopdu bâdiye-i Kerbelâ' da âh
Nevḥa-ğırîv-i zelzele-âşûb âh [u] vâh

Lâyık mı böyle kurre-i 'ayn-ı Resûl kim
Âlûde tîğ-i hûn ide *bu* çerḥ-ı kem-tebâh

Yıkđın elinle ḥâne-i imânın ey Yezîd
Kaldın cehennem içre a bî-dîn-i bed-güvâh

Sedd-i Fûrât ile bir içim *şuyu* virmeyüb
Leb-beste kıldın anları ḥunzîr-i rû-siyâh

Tefsîde-i ḥarâret ile eyledin şehîd
Perverde-i risâlete hûn oldu cây-gâh

Yâ Rab bu mâcerâdan alub intiḳâmımız
Cân virmedür yolunda *ayya* intisâbımız

5.

Olduḳ bu ma'rekeyle ciger-pâre yâ Hüseyn

Yandık derūn āteş-i hūn-bāre yā Hüseyn

Maḳbūl-i Ḥazret-i şeh-i her-*dü*-cihān iken
İtdi felek cesāreti *bu* kāra yā Hüseyn

Kūfî-i bî-vefāların aldandın ‘ahdine
Düşdin gürūh-ı cevr-i cefākāra yā Hüseyn

Gör İbn Sa’d’i n’eyledi cünbiş Ziyād ile
Şahrā-yı Kerbelā’da o ğaddāra yā Hüseyn

Tāb-āver-i ‘aşa ile evlād-ı Hāşim’in
Döndi cemāl-i güli de jengāre yā Hüseyn

**La‘net be-la‘net ide Ziyād’a Yezīd’e de
Ġayret-keşi olan muta‘aşşīb ‘anīde de**

6.

Īmāniyāna māh-ı Muḥarremdür ağlasun
Hengām-ı şayha girye vü mātemdür ağlasun

Seyl-i sirişki hūn ile ālūde eyleyüb
Derpīş idüb o ma’rekeyi demdür ağlasun

Çıksun o göz ki ağlamaya *bu* muşibete
Bî-şübhe cāy-gāh[1] cehennemdür ağlasun

Hūn-ı Hüseyn-i şāh-ı şehīdān-ı Ḥazrete
Yevmü’l-cezā ‘azīz [ü] mükerrermdür ağlasun

Her kim ki eşk-i nakdi nişâr itdi rāhına
Nezd-i Hudâ'da âl ile tev'emdir ağlasun

Yâ Rab bu ta'ziyeyle umar cürm 'afvını
Âl-i 'Abâdan itme cüdâ Fevzî bendini

SONUÇ

Mersiyeler, yaşanan bir acıyı tasvir ettiği, menfaat taşımadığı için edebiyatımızdaki belki de en samimî metinler olarak kabul görmelidir. Özellikle Kerbelâ konusunu ele alan mersiyeler daha çok ön plana çıkmış ve Alevî, Bektaşî kökenli olsun yahut olmasın yüzlerce şair, bu sahada yüzlerce eser bırakmıştır.

Bu çalışmada daha evvel neşredilmemiş bir Kerbelâ mersiyesi daha gün yüzüne çıkarılmıştır. Söz konusu mersiyenin sahibi Fevzî, 19. asır şairi olup manzumenin yazılış yılı olan 1840 yılından önce doğmuştur. Seyyid olan Fevzî'nin Bektaşî tarikatına mensup Arapça ve Farsça'ya vâkıf, ilim ehli bir şair olduğunu sanıyoruz. Son devir biyografik kaynakları tarandığında bu kriterlere uygun şairin ise; Edirne müftüsü Mehmed Fevzî Efendi olduğu tespit edilmiştir. Taziye-nâme türünde olduğu ifade edilen manzume, altı bendden oluşan bir terkib-i benddir. Toplam 36 beyit hacminde, "me'ûlü fâilâtü mefâlü fâilün" kalıbıyla yazılmıştır. Şiirin gerek teknik, gerek dil ve üslup özellikleri, Fevzî'nin hayli usta sayılabilecek bir mutasavvıf şair olduğunu gösterir. Zira metinde son derece sanatlı ve ahenkli bir üslup göze çarpar. Mersiye, hem biçim, hem muhteva özellikleri açısından ise diğer metinlerden çok farklı değildir.

Bu çalışmayla bilinmeyen bir Kerbelâ mersiyesi tanıtılmış ve tür literatürüne katkı sunulmuştur. Söz konusu mersiyenin yer aldığı Devlet Arşivleri, sadece tarihçilerin faydalandığı bir kaynak olmamalıdır. Burada Türk Edebiyatı tarihi araştırmacılarının ilgisini bekleyen pek çok edebî malzeme de bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

Akkuş, Metin. *Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası: Edebi Türler ve Tarzlar*, Erzurum: Fenomen Yayıncılık, 2007.

Aksoyak, İsmail Hakkı - Arslan, Mehmet “Gelibolulu Mustafa Alî'nin Kerbelâ Mersiyelerini Muhtevî Bir Risâlesi: Sübhâtü'l Abdâl”, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 2, (1996), 49-67.

Arslan, Mehmet - Erdoğan, Mehtap. *Kerbelâ Mersiyeleri*, Ankara: Grafiker Yayınları, 2009.

Aşçı, Kadir. *Şeyh Hacı Fevzi Efendi*, İstanbul: Kutup Yıldızı Yayınları, 2018.

Azizova, Elnure. *Kerbela Vak'ası*, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2001.

Çağlayan, Bünyamin. *Kerbelâ Mersiyeleri*, Ankara: Gazi Üniversitesi, Doktora Tezi, 1997.

Erdoğan, Mehtap. “Sivaslı Ali Şâdî ve Kerbelâ Mersiyelerini İhtiva Eden Sirişk-i Mâtem Adlı Eseri”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2/ 2, (2009), 54-72.

Erdoğan, Mehtap. “Fevzî, Mehmed” Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, 2014.
<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/fevzi-mehmed-mdbir> E.T. 22.04.2020

İsen, Mustafa. *Dile Duran Ölüm; Klasik Türk Edebiyatında Mersiyeler*, İstanbul: Kapı Yayınları, 2012.

Kaya, Bilge. “Muharrem Ayı ve Kerbelâ Mersiyeleri”, *Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 33, (2005), 501-519.

Kayaokay, İlyas. “Mensur Bir Maktel-i Hüseyin: Hilmi-zâde İbrahim Rıfat'ın Vak'a-ı Dil Sûz-ı Kerbelâ'sı”, *Çeşm-i Cihan Dergisi*, 6/1, (2019), 70-88.

Köksal, Mustafa Asım. *Hazret-i Hüseyin ve Kerbelâ Faciası*, İstanbul: Karaca Yayınevi, 2008.

Öz, Mustafa. “Kerbelâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları) 25/ 271-272.

Yıldız, Alim (Ed.). *Çeşitli Yönleriyle Kerbelâ 3 Cilt*, Sivas, 2010.

Yılmaz, Müslüm. *Klasik Türk Edebiyatında Kerbelâ Hadisesi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi, 2016.

تغزیه نامه امیر قوزی مرثیه برای ذریه او بیا ندر چشم جلیغ انبیا یادگار لافنا
اعنی امام حسین شاه شهیدان کربلا رضی الله تعالی عنہ

کسوراً

اندک سهام کربه و ما تدرین هزار
خون جگن طراقت مانند لایه نزار
ضیروزه خاطر حقّه کربون پرشار
اه المله صیحه لری یادگار نزار
ویردین بزبج کاشی ای می نایبار

اولیک همدار فوس مجرور حورده نکار
واغ دروه اهل دی واغ زاخله
یوتور دیک بر غرابله مور غم بز
یاد ایلدی واقعه کربلا دی ول
ال کسورنه بویله جفا ناسزایکن

اه غنچه قدیمه العاصم
نور و باغ صفا حسین

سغ ستمله نیشدر اولیک برشا
یاد صدد باغچه جند بیجا
فکدی کنار فوزه انی کون سونا
فکدی کرب جیای هیال انبیا اول
قیدر جیانی اکا بخت برشا

کمز باره بیکه بری وقعه بلد
سوزدقه قصه کربلی ایلی ولایت
حسم لطفی ذبور اکتوی نزار کن
بانی فرستای میاهات عصمتله
عالم سیر بنده ترمانیک اوله

ان سوزنا باغ
واد ازین کسور و لایک من کسور

طفدی ایله کوزنه غزل معنی
اولور اهل بیتنه ایتک اهل بیت
کافردی تنق ایدر بوغرای
خون حسین اکتون عیاض قیامت
ایستور اباوان بزیدیه نغز

بند ایلیوب میانه زفان نکی
شرم ایتموب کسور فدادن اولور
قصه امام ایدر کمان ایتمه کفره
دور مزاده نلیله فریاد خاطر
خشنود اولور قویله عالم کسور دن

اه نورده اهد مختار
واه یادگار صید کوز

نورده غیور ذریه آشوب اه واه
الوره بیخ خور ایله بویج حقیق
خالدرین جرم ایجه آیدرین بکواه
لب تشنه قیدر اولور غنیز بر براه
برورده رساتم خون اولور جابگاه

اولورکه قویله بادیه کربلا اه
لایق بویله قره خینک کسور کم
بیقیدر انکله خانه امانله ای نیر
سد فزاده مراحم صوت و بر بوی
تفسیره هزرت انیم ایلدین شهید

یارب بومارادن ایله
قیان ویرمدر برنده اکا انشاسین

ماندن دردن آتش فریاده یاربین
ایندک فکله جبارن بوکاره یاربین
دوشدین کروه جور جبارک یاربین
صواری کربلا ده اوغداره یاربین
دوتدی جبار کلین ذنکاره یاربین

اولورن بومرکده هر باره یاربین
مقبور حضرت شه هر صبحان ایکن
کوفی بوفارین الدنن عیدنه
کور این سیرک ندرک هیلین زماره
تاب آور عظمی عظم اولور هتکله

لصنت بلصنت این
غیرت کشی اولان متعصب بینه

هنکا بر صبی کرم و ما تدر اعلیون
دیش ایروب ارقم کربلی دموغوشون
بی شیشه جابگاه جهمدر اعلیون
نوم الحیا غنیز بومرکدر اعلیون
نزد فدادن ان ایله توأمدر اعلیون

ایمانیا ماه مجرور اعلیون
سید رشکی خون ایله الوده ایلیوب
جمعون او کوزک اعلیه بوسیتنه
خون حسین شاه شهیدان حضرت
هرکم اشک فکدی نزار ایتدی رهنه

یارب بوقه بیله
ان عبادن ایته جدا قوزی بند

OSMANLI ARŞIVI
C.M.F
88 9391